

EGY JÓZSEF ATTILA DEDIKÁCIÓ

Bejegyzés József Attila Nem én kiáltok (Koroknay-kiadás, Szeged, 1925) című könyvének, belső címlapján:

»Bár valóban rossz cserét csináltam, utólag mégis csak »megvigasztalt«, hogy Tóth László bátyám megszerettette magát velem, így tehát ez a könyv *belülről* is jár neki. Makó, 1925. febr. 1. József Attila.

Tóth László a kecskeméti Részvény Nyomda igazgatója volt (jelenleg a Sakkvilág szerkesztője, a Hazafias Népfront Bácskiskun megyei bizottságának elnöke). József Attilának egy sakk-könyvet adott cserébe kötetéért, s ő hangoztatta, hogy József Attila rossz cserét csinál. Szóba került, hogy József Attila Kecskeméten, a Részvény Nyomdában nyomtatja ki összegyűjtött költeményeit.

Közlő: Orosz László.

KOMLÓS ALADÁR

REVICZKY GYULA ELFELEDETT VERSEI ÉS EGY PRÓZAI MŰVE

Reviczky Gyula Összegyűjtött Művei (1944. Athenaeum, sajtó alá rendezte Paku Imre) a költő műveinek eddig legteljesebb gyűjteménye s a bevezetés szerint »valamennyi szépirodalmi alkotását magában foglalja.« Igazában hiány van a teljességnek. Nem is csoda, hiszen Reviczky oly sok harmadrendű lapba dolgozott, hogy írásainak egy része a legszorgosabb nyomozás után is elkerülheti figyelmünket. Egy esetleges jövődö kritikái kiadás, vagy egy új beható tanulmány megkönnyítése érdekében itt közlöm azon verseinek és versfordításainak jegyzékét, amelyek az eddigi kiadásokban nem találhatóak.

Versek :

1871. Hozzá Tudás Emlékkönyvbe Álom Panasz	}	Közli Gáspár Imre, Ország Világ, 1892. dec. 26.	
1872. Tűnődés Elbúcsúzott Búm			
1874. Mi lengi? ...		Üstökös	julius 18.
1875. Nem is volt még valami régen		Divat-Nefejejs	december 19.
1877. Nem értem szívedet, nem értem		Koszorú	január 28.
Ideális percek		Családi Kör	január 28.
Végső szakok (négy dal)		Déliab	június 1.
Már százszor is		Déliab	október 26.
Hogy szólni néki mit fogok		Déliab	október 26.
Szabadban		Déliab	június 14.
Az egyetlenhez		Csendes Órák	augusztus 1.
Bismarck félelme (Gamin álnéven)		Üstökös	szeptember 22.
A jegesmedve		Üstökös	szeptember 29.
Vágy		Déliab	október 4.
1881. Apró dalok (Elég hálát, Nehéz napokban, Mi van, szerettem?)		Képes Családi Lapok	augusztus 21.
Gyenge szellő		Ország Világ	15. füzet
1883. A halál önkénytesei		Üstökös	június 17.
Vakulj, magyar		Üstökös	szeptember 2.
1884. Nők szemei, hogyha szépek		Szemle	május 21.
1885. Prológ		Üstökös	január 11.
Eszter legendája		Magyar Lap	április 5.
Zsidók keresztelkedjete ki		Magyar Lap	április 12.
Budapest		Vasárnapi Újság	szeptember 13.
1886. Petőfi szobra előtt		Vasárnapi Újság	márc 13.
1888. Virágok		Pesti Hírlap	június 19.
Emlékek		Magyar Salon	augusztus
Az erdő hervadása		Alföld	október 9.

Fordítások :

1873. Goethe : Tündérkirály	Erdély	október 2.
Heine : A kevlári búcsú	Erdély	október 16.
Rózsí (németből)	Erdély	november 6.
1875. Heine : Egy elmaradt könnyútól	Új Idők	augusztus 28.
1877. Dranmor : Perdita	Koszorú	május 11.
1876. A. Grün : Száráz levél	Magyarország és a Nagyvilág	szeptember 26.
1878. Lenau : Ószkor	Csendes Órák	szeptember 1.
Schiller : Emmának	Csendes Órák	október 15.
1880. Chamisso : Boncourt vára	Vasárnapi Ujság	február 6.
1881. Chamisso : Isten veled	Fővárosi Lapok	január 27.
1884. Musset : Pepitához	Aradi Hirlap	február 12.
1886. Bourget : Spleen	Ország Világ	622. l.

A felsorolt versek közül itt adunk néhányat, amelyek Reviczky aránylag kevés darabból ismert politikai költészetének képét teszik teljesebbé. A *Halál önkényesei*-ben a múlt öngyilkos kiválóságaitól vár segítséget a kor rothadása elleni harcban, a *Prológ* sötét képet fest az egykorú magyar művelődési viszonyokról.

Hadd álljon itt végül egy ismeretlen tárcája, az *Egy séta*, amely érdekesen világítja meg Reviczky felfogását a művészetről, irodalomról. Idevágó nézetei már *A világon te a legkedvesebb* c. korai versében (1878) felcsillannak, mélyen érzett kifejezést kapnak *Úgyanannak* c. szép költeményében (1886), de itt fejt ki őket legtöbb oldalról és legmélyebben. A művészetnek, mint betegségnek s mégis magasabbrendűnek e felfogása feltűnően egyezik azzal, amit Thomas Mann hirdet három évtized múlva *Tonio Kröger* c. novellájában :

A HALÁL ÖNKÉNYTESEI

Nagy háború készül kitörni
Az ellustult világon újra.
A rothadó beteg kor ellen
Erkölcsei rend nagy háborúja.
Sietve gyűl a légi hadsereg.
Halálba üldözött önkénytesek.
Kiket a nemezis berendel
Harczolni a kizökkent földi renddel.

Mint határ-helységek lakói
A hadba szálló katonákat :
Úgy látjuk átvonulni sorban
Önkényteseit a halálnak.
Ez közlegény ; amott egy tiszt megyen ;
Ez ismerős ; az ottan idegen.
Oly hallgatag, bús valamennyi . . .
Csak vérük hullását lehet kivenni.

Így gyülekeznek fönt a légben ;
A földi szem nem látja őket.
Ágyához lépnek lopva, titkon
Az elbukottnak, szenvedőnek.
Aki megunta életét,
Elbódítják szegény fejét.
Meghalni önkényt : szörnyű végzet!
De hánynak százszor nehezebb az élet!

S egy éjjel szellemek csatája
Veri föl az alvó világot,
És emberirtás, szörnyű harc lesz,
Minőt még ember egy se látott.
Petyhüdt a föld, tikkadt a lég.
Érezni a vihart lehet.
Közéletet halk morajjal újra
Az új idők tisztító háborúja.

(Üstökös, 1883. jún. 17.)

PROLÓG

(A könyvkereskedő segédek »Csak szorosan« egyletének jan. 5-i estélyére.)

Hadd zengjek féltestvérek, rólatok,
Kik eszmét, szellemet, könyvet kínáltak.
A mienknél nem jobb a társatok,
Közönynek hívják ezt a jó barátot!
Ki az író hírét terjesztitek,
Úgy jártok, mint a föl se vett poéták.
A könyv ma nem kell, a tömeg siket,
S a kort ma nem élvezik, csak a léhák.

Ah, úgy van, úgy! Hiába kérkedünk,
Hogy versenyzünk a mívelt nemzetekkel.
Szívünk nem él, csupán idegzetünk!
Ujságpapír, botránvok; más ma nem kell.
Ujság ujságot ér szünetlenül,
S írónak, kiadónak foga vásik.
Posztkiszli ellopásán még hevül,
A t. cz. publikum jó könyvtül ásít.

Írók művét ne emlegesd neki;
Elalszik már a címtül is, ha hallja.
S nem lelki benső szükségből veszi
A könyveket; nincs pénze holmi dalra.
Egy pár garast ha mégis vet nekik,
Az irodalmat pártolom! — kiáltja.
Pedig sok másra két kézzel telik;
Tanú a bor, korteskedés s a kártya.

Hát meddig tart még ez az állapot! ...
Siket füleknek meddig szól az ének? ...
Ti nyelvetekre büszke magyarok,
Hát könyvesboltba már ti sose léptek?
S ti fiatal barátaim, vajon
Megérték-é míveltebb kort amannál,
Midőn magyar háznál, az asztalon
Könyv nem volt látható, kivéve — naptár? ...

Szívem azt mondja, nem fog tartani
Örökké ez a mozdulatlan álom.
Mindnyájunknak fog még hajnallani,
Nekünk is lesz még ünnep a világon.
Ápoljuk, tartsuk ébren a reményt,
Hogy a magyarnak van még szíve, lelke,
Aranyt, Petőfit, Katonát, Keményt
Nem hozhat létre pusztá vakszerencse.

Barátaim, ti is reméljétek;
Az íróknak szüksége van reátok.
Higyjétek, ez tovább így nem lehet.
Lehull a nemzetről a régi átok.
Csak szorosan, csak összetartsatok!
Áruljátok dalt, bölcseséget, eszmét,
Azt mondta egy magyar, a legnagyobb:
Ha Magyarország nem volt is, de lesz még!

1885. január 11.

BUDAPEST

Columbus földjéről csudákat
Hoznak hírül az agg világnak,
Bizonyosságul, mily sokra képes
Küzdő műveltség, amely ékes.
Nagy városoknak, mint varázsütésre,
Egy nyár alatt történik épülése,
Sötét őserdők rengetegjén,
Ahol nem élt más eleven lény,
Csak serge tarka papagálynak,
Csak pávián, kígyó, vadállat,
Színes bogár, kolibri, gyík . . .
Ma zúgva csörtet át a Paczifik,
Az ősi csendnek zakatolva,
Hogy emberészre, szorgalomra
Nincs akadály, nincs semmi gát . . .
Ilyen amoda túl az újvilág . . .

Kik bámuljátok ezt az újvilágot :
Ilyen csodát itt is találtok ;
A fáradt, vén Európába'
Is találtok még friss oázra ;
Hol habjaid, ős Duna, hömpölyögnek :
Szép Budapest, büszkén köszöntlek!
Budapest, népem büszksége,
Az ébredő magyar reménye :
Áldom minden munkás kezéd',
Minden téglád és porszeméd'!
Európa kezd már észrevenni,
A vándor fényeddel betelni.
Te hirdeted, nem áltatás ez,
Hogy a magyar csak ezután lesz.
Hogy ez a nép, mely ezer évig
Nem lelhető meg pihenésit,
Melyet harcokban mindig csodáltak
(Tanú rá annyi hosszú század),
Hogy eztán még jobban csodálják :
Most vivja legdicsebb csatáját . . .
Szép város, városoknak éke,
A magyarok nagy istenére
Fogadjuk fel, hogy meg nem pihenünk,
Míg Európa gyöngyvé nem teszünk!

Vasárnapi Ujság, 1885. 37. sz.

PETŐFI SZOBRA ELŐTT

Virágokat nem ültettek sírodra,
El nem temettek, mint a holtakat.
Nem tudni, hogy leszúrva, letiporva
Vesztél-e el, vagy isten elragadt.
Néped csak bámult, meg se könnyezett :
Petőfi nem halt meg, csak elveszett!
Őrök dalokat hagyva szíveinkben,
Fölszáll az égbe, mint egy régi Isten.

Nem zengett szebb dal magyar ifju kobzán.
Hőbb lángolás szívet nem tölte be.
Kard volt kezében, homlokán borostyán ;
Egyik halála, másik élete.

Nemtői kéz látszott vezetni őt ;
Csodáljuk a sors által is dicsőt.
Regealakká vált, mert így kívánta
Ő és az ég, a dalnokok barátja.

Emléke ércznél, márványnál szilárdabb.
Mint szabadsághős, népe dalnoka.
Nincsen kitéve vésznek, pusztulásnak ;
Egész világ immár az ő hona.
Lehull a kő, elhervad a babér ;
De ő minden dalában visszatér
És millió magyar szívébe vésve,
Hevít, gyűjt nemzedékről-nemzedékre.

Te minden tűznél forróbb lelkű látnok,
Ki elhulltál a hősi harcz alatt ;
Ki feláldoztál hirt, nőt, ifjúságot
Magyar hazáért, mely nem volt szabad ;
Kit hányt-vetett a tél forgószele,
Te örök vágyak lázas embere :
Oh, nézz alá, oh, nézz le a magyarra,
Petőfi Sándort, hogy mily nagyra tartja!

Óh, nézz le s lásd, hogy nem haltál hiába,
Hogy a magyar nép küzd, fárad, remél.
Nem kétkedik már senki, csak a gyáva,
Hogy a magyarnak szebb jövője kél ;
Hogy százaados balsors nem ölte meg,
Hogy edzve mostan kezd új életet ;
Mert meg nem fogyva számban és erőben
Él a magyar még, bízik a jövőben!

Pató Pál úr munkához lát serényen ;
Röstelli, hogy soká' lustálkodott.
A magyar nemes ősi renyhességben
Nem mondja már : »Paraszté a dolog!«
Költőnek, honfiúnak szobrot állít ;
Árpád apánk szép nyelve felvirágzik.
Új élet forrong ott a Tisza hátán,
S a nép immár nem él lomhán, se gyáván.

A sutban egy hever csak ; — hadd heverjen!
Az ősök kardját rozsdá verje ki.
Hadd érjerelek nyugodtan, munkacsendben
Magasztos békekor gyümölcsei.
Petőfi nyelve zengjen egyedül
Testvéri nép közt e hazán belül,
S ragyogjon tiszta fényével fölötte
A szabadság szent napja mindörökre!

Vasárnapi Ujság, 1886. 11. sz.

EGY SÉTA

Lanyha kedvvel, tompult érzékkel, czéltalanul kóboroltam a legélénkebb utczákon. A tömeg hullámozása, a kocsirobaj a nappali fojtott láрма altató hatással volt zhibbadt idegeimre. Jóleső magányt éreztem ebben a nagyvárosi hemzsegségben. Ha ismerős jött velem szembe, megálltam egy kirakat előtt, vagy hirtelen az utca túlsó oldalára irányoztam figyelmet. Tunya voltam még arra is, hogy szájamat kinyissam, s ingerültté tett, ha beszélnem kellett. Nem gyujtottam szivarra, nehogy valaki megállítson s tüzet kérjen tőlem. Gondolkodás helyett csak fáradt, lomha szemlélődésnek adtam magamat. A benyomásokat nem ragadtam meg, hogy számonkérjem ; szabadon hagytam őket bensőmön végigvonulni. Élvezet volt e petyhüdt akaratu félaléltság, e röst ácsorgás a fojtott lélegzetü sürgölődés, hajszolódás, lótásfutás, kenyérkereseti serénység százféle alakzata közepett.

Csak mentem tovább, nem tudom, hová. A valóval ellenkező képek és hangulatok rajzoltak körül; remény és emlékezés, ábránd és kétely, csüggedés és fennhőzárás össze-
zagyválódvá kóvályogtak bennem s az itélő, megkülönböztető értelem ernyedten, kábultan,
tétlenül szemlélte.

Különös, kába hangulat! Csak az érezheti, a ki már belefáradt az igazság kutatásába,
az emberi élet becsének mérlegelésébe, az erény és bűn neveléséges osztályozásába, egyénisé-
günk földerítésének érzéksaló, hiábavaló törekvésébe. Pihenjünk, szemlélődjünk okoskodás
nélkül, ülünk le a partra; hadd zugjon el előttünk élet és idő, anélkül, hogy hullámaiba
vetnénk magunkat; öntudatlanul, félálomban hallgassuk a zsongást, mely idegeinknek oly
jól esik s mely boldog sejtéssel tölthet el, édes Nirvána!

Egy könyvesbolt pazar kirakata előtt állottam. Mindenféle színű és nagyságú aranyos
díszkötések csillogtak felém a kapunagyságú üvegtáblák mögül. Egy kvart-alakú, fehér
selyembe kötött Shakespeare-kötetet néztem, midőn oldalt, félíg a hátam mögött kellemes
női hang csendül meg:

— Éppen ilyen az én Shakespearem is!

Gyermekes öröm, ártatlan büszkeség rezgett e néhány szóban, úgy, hogy önkénytelenül
a beszélő felé fordítottam tekintetemet.

Két nő állt a kirakat előtt. Egy idős asszony, viseltes, fekete ruhában s egy szőke,
fiatal lány, arczán a tej és rózsza színvegyületével, nedves fénnel kiálló szemeiben. A lány
hangos szemlét tartott a legdíszesebb könyvek fölött, mindegyikről megjegyzést téve az idős
hölgynek, aki valószínűleg anyja volt. Kísértem a lányt könyvszemléjében. Mihelyt egy
műnek a nevét kiejtette, — én is azt néztem, a szünetek alatt lopva rá-rátéekintve, szelid,
de komoly arczára, melynek az öröm és meleg érdeklődés mosolya se bírt igazi vidámságot
kölcsonőzni.

— Ime, egy szép fiatal lány, — gondoltam magamban, — akit egy szép kötésű könyv
(no mert mégis kell, hogy szép kötésű legyen) jobban érdekel, mint egy divat- vagy pipere-
kereskedés kirakata.

S vártam, míg eltávoznak. Megnéztek egy másik ablakot is, azt, a hol a fűzött könyvek
voltak kitéve.

— Csupa regény — szólt a lány s a következő pillanatban már tovább haladt anyjával.

A kirakat előtt maradtam, míg egy pár lépést tettek s aztán utánuk néztem. De alig-
hogy elindultam, lehangoltan állottam meg. A szép lány sántított. Jobb lába befelé marjult,
úgy hogy minden lépésnél félkört irt le vele, miközben egész felső teste megrándult, szemei
kidüledni látszóttak és orczái meg-megreztek.

A bosszúság indulatszava rebbent el ajkaimról s lassan követtem a szegény nyomorékot.
Minden lépése testének megrázkódásába került; a szemében ülő kínos kifejezés bizonyára
innen eredt. Résztelenül haladt el egy bolt előtt, ahol a napi hírességek arcképei voltak
kiaggatva, egy nő-ruha terem se bírta megállásra. Futó pillantást vetett rá és tovább sántikált.

Én egy darabig még követtem a két hölgyet, aztán befordultam egy mellékutczába,
menekülendő ettől a kellemetlen látványtól.

— Milyen szép lány! — gondoltam magamban, — multságokra, gyönyörökre termett,
ha kificzamodott jobb lába nem volna! S bizonyosan gyengéd kedélyű, művelt, hiszen szereti
Shakespeare-t és a költészetet!

Mialatt így töprengtem, egy szűk mellékutczából zsbongva túdult ki egy kíváncsiakból
és gyerkőczökből álló tömeg, körülvéve a rendőrt és a csavargót, akit bekísért. Gyorsan át-
szeleltem az utca torkolatát s majd belebotlottam egy nőbe, aki még sántább volt az előbbi-
nél. Mankója, melyet jobb kezében szorongatott, minden lépésnél tompa koppanást hallatott
a kövezeten, de azért elég gyorsan vitte előre tulajdonosát. Lánynak látszott ez is, mint a
másik, csak hogy az első tavasz, mely erre mosolygott, amaz már nyíló hajadonnak láthatta.
Sietős útja lehetett, következtetve a nagy buzgalomból, mellyel tömzsi, kövéres alakját előre
tolta. Nem tudom, annyi-e a sánta más városokban is, mint Budapesten, ahol lehetetlen az
utczán végigmenni, hogy néhányával ne találkozzék az ember. Oly mindennapi alakjai ők az
utczai életnek; hogy egy biczegő láb épp oly közömbösen szokott hagyni, mint egy katonai-
tiszi egyenruha. Most azonban bosszantott az előttem bukácsoló nő, bár magam se tudtam,
mlért.

— Tán ennek is megvan Shakespeare díszkiadása! — szóltam magamhoz s óvatos
lassúsággal váltogattam a lépéseket, nehogy utólerjsem őt.

Nem sokáig volt alkalmam, hogy így utána lépkedjek. Egy kölcsonkönyvtár ajtaja
előtt megállott a mankós hölgy és benyitott a boltba.

— Közönséges az izlése, mint a ruhája. Megelégszik a tuczatregényekkel is, — gon-
doltam, amint az üzlet előtt elhaladtam. — Olvas! Eteti a lelkét. Eh, hát mit tegyen szegény!
Nem mehet a Vigadóba táncolni, vagy a jégpályára korcsolyázni...

S lassankint ocsudni kezdtem. A kábultság fátyla, mely elmémet elborította, apránként levált onnan s szívem, mint a seb, melyről letépték a vászon-kötést, élesebben sajgott.

— Előre! Oda, ahol az élet árja forr, ahol a szív hangos verése hirdeti, hogy az ember mozgásra és nem elmélkedésre született!

— Előre!, . . . Tarkaság, hullámzás, emberi hangok zagyva moraja kell nekem. Hallani akarom a város lüktetését, látni a nagy némajátékot, melynek neve élet.

— Igéző, bájos asszonyok, meztelen karokkal, kicsordulni készülő mellekkel, uszályos fekete lovaglő-ruhában, szinpadi trikóban: mily csábítóan mosolyogtok az átlátszó üveg-tábla mögül! Nektek virít a gyönyörök rózsája, ti isszátok a kéjek gyöngyöző serlegét, felétek száll a férfiak sóhaja, hatalmasok, életteljesek, egészségesek, irigyeltek vagytok!

— S mennyi jó ismerős! Itt egy álmatag szemű asszony, akit az egész város, mint házasságtörő nőt hord az ajkán; mellette egy pajzán színész, aki arról híres, hogy tízszer annyit költ, mint amennyi a fizetése; továbbad egy fiatal úri lány, akinek legfőbb óhaja volt belekerülni ebbe a kirakatba, s vegyeseñ főrangú nők, félvilági hölgyek, egy és két napos csillagok! . . . s mind mosolyog, mind boldogságra, élvezetre termett, egyik se sántít s egyik se olvassa Shakespeareat!

S minek olvasná! Az élet a legérdekesebb könyv, a legnagyobb költő. Nekik módjukban van, hogy ezt forgassák, ezt tanulmányozzák, ennek az élvezetében kábuljanak el.

— Költők, művészek, próféták! KereskedjeteK ott, ahol vevőkre találtok. Itt nektek nincs mit árulnotok. A gazdagok és ünnepektek, a nevetők és szép arczuak, az előkelők és hatalmasok, a nyugodt lelkiűek és egészségesek, az elégedettek és gyarapodók nem a ti tanítványaitok. Szálljatok lejjebb, keressetek egy szomorúbb, egyszerűbb, nyugtalanabb és szegényebb világot! Visszhangra találtok a koldusok és lealázottak, a gyöngék, nyomorékok, a szomorkodók és nyavalyások, az árvák és elnyomottak között. Ezeket mondjátok ti fogékony lelkeknek, mert rokonaitok, testvéreitek!

— Azok, azok! mert ti se tartoztok az erősek és irigyeltek, a mosolygó egészségesek, a gazdagok és hatalmasok táborába! Kiváltságos lények vagytok? . . . Nem, csak ezen a réven kerestek kenyeret vagy vigasztalást. Igaz, hogy másoknak is multságára, gyönyörűségére, enyhülésére szolgáltok. De kiknek? . . . Hozzátok hasonló lelki vagy testi nyomorékoknak. Az erőseknek, egészségeseknek és boldogoknak nincs szükségük a ti lelki gyógyszertárokra! Gyöngék és betegek vagytok ti magatok is s azok is, akiknek szívéhez szólni tudtok.

— Oh, csábos nő, jó kedvet ontó szemeiddel, vágyat felkorbácsoló fehér karoddal, illatos sötét hajaddal, sóvár mosolyoddal, aki az élet ragyogásával nézel rám az üveglap mögül: te ugyan nem érted okoskodásomat; de én szemedből olvasom, hogy hálószozádba nem viszel magaddal könyvet s életszomjodat nem az íróasztalnál csillapítod!

Tovább mentem.

— Hát igaz volna? Ennyi és nem több az isteninek mondott láng, melyben a művészelkek égnek? Igaz-e, hogy csak azok sietnek a képzelet világába eloltani szomjukat, akiktől meg van tagadva, hogy az élet forrásából igyanak? . . . Igaz-e, hogy a vigasztalók vallását nem követik, csak a vigasztalódók? Hogy együttvéve a gyöngék, az alázatosak, a szomjuhozók és szenvedők táborát képezik, akikre a szerencse sugaraiban sütkérezők tartózkodó mosollyal néznek alá? . . .

Agyam zúgott. Több levegőre volt szükségem. Még egy pár lépés s a Dunaparton voltam. Ott állott égnek emelt karral, ihlettől sugárzó tekintettel az, aki a sorstól nem kapott se gazdagságot, sem ősi nevet, se szépséget, se hatalmat, se nyugalmat, se hosszú életet; az, aki fenékiq itta az öröm poharát, akinek az ifjúság nyomora után a férfikor kezdetén ismeretlen sír jutott osztályrészül s aki mégis túlélte mindazokat, akik büszkéek voltak czimerükre, kinceikre, szépségükre, erejükre.

Elmultak, eltűntek. A legtöbbnek emléke sem maradt fenn. Porrá vált testüket négy korhadt deszka vagy a rideg családi sírbolt őrzi. S ő, aki egy lépést se tett, hogy lába alatt ne érezte volna az élet göröngyét, gazdagabb a náboboknál, erősebb az óriásoknál, előkelőbb a királyoknál.

(Ország Világ, 1888. november 17.)